

Ποδόσφαιρο, γραφές και κουβέντες

ΧΡΗΣΤΟΣ ΝΙΑΡΟΣ

Είναι και θέαμα και μνήμη και ακριβές μεταγραφές. Είναι ερασιτεχνισμός, είναι επαγγελματίες, είναι παράγοντες, είναι οι θεατές, τα ΜΜΕ... και πάει λέγοντας. Κυρίαρχο άθλημα και δυνατή βιομηχανία, που πληγώθηκε άσχημα και αυτή από τον γνωστό ιό.

Λίγο πολύ όλοι γνωρίζουν τον Πελέ, τον Μαραντόνα, τον Ρονάλντο, τον Ζιντάν. Λίγο-πολύ όλοι γνωρίζουν τον Σιδέρη, τον Δομάζο, τον Χατζηπαναγή, τον Παπαϊωάννου, τον Δαβουρλή, τον Μπάγεβιτς, τον Βαζέχα, τον Αλβαρέζ, τον Πούσκας, τον Μαύρο.

Μερικά ονόματα και πρόσωπα, που έρχονται αυτή την στιγμή αυθόρμητα από το χώρο του ποδοσφαίρου. Και η μνήμη αρχίζει να τρέχει από τα αποδυτήρια της, στο γήπεδο, στην κερκίδα και όχι μόνο εκεί... πάει και πιο πέρα το παιχνίδι.

Ξύλινο επιτραπέζιο ποδοσφαιράκι. Κυκλοφόρησε στην Ευρώπη, την δεκαετία 1920 και βρίσκεται στο μουσείο Μπενάκη

Όπως επίσης όλοι λίγο πολύ, έχουμε κλωτσήσει μια μπάλα. Είτε σε αλάνα, είτε σε γειτονιά, είτε σε ένα γήπεδο, με ή χωρίς δελτίο.

Τα υπόλοιπα τα βλέπαμε στα γήπεδα, στην κερκίδα, στα καθίσματα, στα τσιμέντα και στο τζάμπα. Ειδικά όταν ανοίγανε οι πόρτες, κάπου μετά τα μέσα του δεύτερου ημιχρόνου και κοντά στο γήπεδο, αν υπήρχε και ταράτσα, τότε τα πράγματα αλλάζανε και περνάνε άλλη τροπή.

Έτσι ήτανε κάποιες Κυριακές στην επαρχία. Η Αναγέννηση Άρτας, ήτανε και είναι η μεγάλη μου αγάπη. Όπως και του Αλεξάνδρου η Παναχαϊκή.

Όπως και τα τραγούδια πριν την έναρξη του παιχνιδιού και στο διάλειμμα, είχαν την τιμητική τους. Οι ύμνοι των ομάδων και αυτό ένα κομμάτι στα ποδοσφαιρικά δρώμενα, είχαν και έχουν την θέση τους.

Οι ιαχές και τα συνθήματα επίσης. Και αν ερχόντανε και καμιά μεγάλη ομάδα, το πανηγύρι της γιορτής και της αναμέτρησης στην κορύφωση του. Να ανάψουν λίγο τα αίματα παραπάνω και μετά το παιχνίδι, στην επιστροφή κάναμε την ανάλογη πρακτική εξάσκηση στις γειτονιές. Τότε δεν υπήρχαν κινητά και όλοι λίγο πολύ, αυτή η διασκέδαση μας ένωνε και μας συναντούσε και στο γήπεδο και στους δρόμους.

Η μιάμιση ώρα ήτανε μια διασκέδαση, στην παιδική μας ηλικία. Ατομικά και ομαδικά παίζαμε, τριπλάραμε, βγάzaμε κάρτες με τα λόγια και σπρωξίες και οι φωνές να μαζευτούμε σπίτια μας ή να μην σπάσουμε κάνα τζάμι από αυτοκίνητο ή κάνα σπίτι, άθελα ήταν και αυτά μέσα στο πρόγραμμα.

Όπως και τα τρανζιστοράκια. Ακούγαμε και φανταζόμασταν. Μετά ήρθε η τηλεόραση, μετά το διαδίκτυο. Στοιχήματα και ΠΡΟΠΟ υπήρχανε. Αλλάζανε με τις εποχές και οι καινούργιες εφαρμογές να έχουν μπει στην ζωή μας για περισσότερο ευκολία και εξάρτηση αποτελούν ένα άλλο δεδομένο. Άλλος τρόπος εκτόνωσης.

Το ποδόσφαιρο δεν είναι μόνο στο γήπεδο ή στην τηλεόραση ή στην φωτογραφία.

Πάει και παραπέρα...

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΟΧΡΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

«Για σου ρε Αλέφαντε είσαι παλικάρι, κράτα όσο μπορείς» τραγουδούν τα «Παιδιά από την Πάτρα», ο Μανώλης Ρασούλης και ο Νίκος Παπάζογλου τραγουδούν το «Πότε Βούδας πότε Κούδας» ενώ ο Τζίμης Πανούσης από τα «Κάγκελα παντού» σημειώνει «όλος ο κόσμος προσκυνάει σώβρακα και φανέλες».

Ο Διονύσης Σαββόπουλος στην «παράγκα» επισημαίνει «Στα γήπεδα η Ελλάδα αναστενάζει» και ο Λουκιανός Κηλαηδόνης με το τραγούδι του «Αρχίζει το ματς» καταγράφει και αυτός μια στιγμή ποδοσφαίρου αλλά και το πώς αδειάζει η πόλη και «πώς μας δονεί του Διακογιάννη η φωνή».

Αλλά και η Μελίνα με «Τα παιδιά του Πειραιά» των Μιχάλη Κακογιάννη και Μάνου Χατζιδάκι, δίνει μια εικόνα και του Πειραιά και του Ολυμπιακού, μέσα από την ταινία του Ζιλ Ντασέν «Ποτέ την Κυριακή».

Είναι μερικά ενδεικτικά τραγούδια με αφορμές πρόσωπα από το ποδόσφαιρο σαν θέαμα και στιγμές με πολλές προεκτάσεις.

Όπως προεκτάσεις του ποδοσφαίρου υπάρχουν και στον χώρο της ζωγραφικής της γλυπτικής και του κινηματογράφου. Χαρακτηριστική η ταινία του Τ. Χιούστον (1981) «Η απόδραση των έντεκα» με την παρουσία ποδοσφαιριστών όπως του Πελέ, του Αρντίλες, του Μπόμπι Μουρ, όπου συνυπάρχουν με κινηματογραφικούς αστέρες.

Δεν μια δεν είναι δύο, είναι πολλές οι ταινίες και τα ντοκιμαντέρ που αναφέρονται σε πρόσωπα και στιγμές, με αφορμή το ποδόσφαιρο και τις προεκτάσεις του στην κοινωνία, στις ανθρώπινες σχέσεις, στην πολιτική και από 'κει στην μεγάλη ή στην μικρή οθόνη.

Θρύλοι, γεγονότα, ιστορίες παίρνουν τον δικό τους δρόμο.

Φέτος, βέβαια, θα γίνει και η προβολή του ντοκιμαντέρ / ταινίας του Ελληνοαμερικανού Κρίστοφερ Μαρκς, με θέμα την πορεία της εθνικής Ελλάδας στο ευρωπαϊκό πρωτάθλημα του 2004 και φυσικά στον αρχιτέκτονα προπονητή Ότο Ρεχάγκελ με γενικό τίτλο «King Otto».

Μεγάλες στιγμές, μεγάλες συγκινήσεις που όλοι τις θυμόμαστε και θα τις θυμόμαστε. Αυτό το σύνθημα «σήκωσέ το, το τιμημένο, δεν μπορώ να περιμένω» έμεινε. Σε λίγο, ξεκινάει και το Euro 2021, με την απουσία της εθνικής της καρδιάς μας, από τα γήπεδα.

Στην Ιταλία, ο Ουμπέρτο Έκο σε κείμενο του, στο εσπρέσο το 1978, με τίτλο «το Μουντιάλ και η χλιδή του» εκδηλώνει τις ανησυχίες και τις ανησυχίες του αναφορικά με το κοινωνικό πλαίσιο του παιχνιδιού.

Ο Χόρχε Λουίς Μπόρχες φέρεται να είχε πει «το ποδόσφαιρο είναι δημοφιλές γιατί η ηλιθιότητα είναι δημοφιλής».

Ο Αλμπερτ Καμύ σημείωσε «έχοντας δοκιμάσει αμέτρητες εμπειρίες, μπορώ να πω με σιγουριά, ότι όσα ξέρω σχετικά με την ανθρώπινη ηθική, το οφείλω στο ποδόσφαιρο».

Ο Πιέρ Πάολο Παζολίνι σημειώνει ανάμεσα στα πολλά για το ποδόσφαιρο «είναι ένας τρόπος να ξεφεύγει από την νόρμα, να υπερβαίνει τους κανόνες και να αφήνεται στην απόλαυση».

Χαρακτηριστικά επίσης και τα βιβλίο του Ρίτσαρντ Καπισίνσκι «Ο πόλεμος του ποδοσφαίρου» με αφορμή από το παιχνίδι της Ονδούρας και Σαλβαντόρ, το 1969 ενώ είχε ξεσπάσει και ο μεταξύ τους πόλεμος.

Όπως και ένα άλλο βιβλίο του Πίτερ Χάντκε «Η αγωνία του τερματοφύλακα την στιγμή του πέναλτι».

Επίσης κυκλοφορεί στο χώρο του διαδικτύου και ένα ποίημα, ύμνος για το ποδόσφαιρο (και για στιγμές της ζωής), που κάποιος λένε το έγραψε ο Κίκε Γουλφ, παλιός διεθνής της Ρασίνγκ, της Ρίβερ και της Ρεάλ και κάποιος άλλος ότι γράφτηκε από τον δημοσιογράφο Βάλτερ Σααβέρδα. Ένα μικρό απόσπασμα, που δεν χωράει ούτε σε σελίδες ούτε στο γήπεδο:

Πώς να ξέρεις τι είναι αγάπη,
αν δεν ήσουν ποτέ οπαδός μιας ομάδας;

Πως να ξέρεις τι είναι ευχαρίστηση,
αν δεν έκανες το γύρο του θριάμβου εκτός έδρας;

Πως να ξέρεις τι είναι αυπνία,
αν ποτέ δεν έχεις υποβιβαστεί;

Πως να ξέρεις τι είναι αδικία,
αν δεν σου έχει βγάλει κόκκινη ένας διαιτητής που παίζει έδρα;

Πώς να ξέρεις τι είναι πόνος,
αν ποτέ, δεν σου έσπασε ένας αμυντικός την κνήμη και την περόνη
και δεν ήσουν σε ένα τείχος όταν η μπάλα σε βρήκε ακριβώς εκεί;

Τα άδεια γήπεδα” του Κώστα Παπαγεωργίου από τις εκδόσεις

ΚΑΙ ΠΡΙΝ ΤΟ ΣΦΥΡΙΓΜΑ

Αρκετοί είναι και οι λογοτέχνες που έχουν αναφερθεί και γράψει για το ποδόσφαιρο.

Ο Νάσος Βαγενάς, καθηγητής και συγγραφέας, παλιός παίκτης του Εθνικού Πειραιώς, και της εθνικής νέων, είχε ενεργή συμμετοχή στο άθλημα και ίσως νάνε ο μόνος, έχοντας αυτή την διπλή εμπειρία, έγραψε ποιήματα για το ποδόσφαιρο και από την συλλογή του «Οι πρόλογοι τέλος» ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα:

Ο χρόνος παίζει άνετα στο δέρμα μου
όπως η Άρσεναλ σε βρεγμένο γήπεδο
σκοράροντας ασταμάτητα
και το στήθος μου γεμίζει χώμα συνεχώς.

Ο πολυγραφότατος Νίκος Καζαντζάκης από το βιβλίο του «Ταξιδεύοντας – Αγγλία» επισημαίνει γενικότερα, για τους κανόνες του ομαδικού αθλήματος περικλείοντας και το ποδόσφαιρο ασφαλώς, γράφοντας και τα εξής «Η αντίθετη ομάδα στο βάθος δεν είναι αντίμαχη, συνεργάζεται μαζί σου γιατί χωρίς αυτή δεν θα υπήρχε παιγνίδι».

Χαρακτηριστικοί και οι τίτλοι ποιημάτων για το ποδόσφαιρο, όπως του Ν.Α. Ασλάνογλου «Και αν μου ρημάξατε το γήπεδο», «Ηχώ» του Ανδρέα Εμπειρικού, «Γκολπόστ» του Νίκου Εγγονόπουλου κλπ.

Όπως και τα εξώφυλλα των βιβλίων που παραθέτουμε, Ελλήνων δημιουργών. Νοσταλγία, Κριτική σκέψη, Εσωτερικές δονήσεις, Εικόνες ξεγνοιασιάς, λύτρωσης, επιφυλάξεις, αρνήσεις όλα παίζονται για να χρησιμοποιούσαμε μια, ας το πούμε μια ποδοσφαιρική έκφραση και στο χώρο της γραφής.

Ο Μανώλης Αναγνωστάκης έγραψε για την μεγάλη του αγάπη για τον Άγιαξ και τον Απόλλωνα Ριζούπολης, ο Μάνος Χατζιδάκις για τον George Best, ο Κώστας Χατζηαργύρης το 1957, με το βιβλίο του «Ο δρόμος προς την δόξα», ο Μένης Κουμανταρέας με το βιβλίο «Η φανέλα με το εννιά» (1986) που αργότερα έγινε και ταινία, είναι μερικές χαρακτηριστικές στιγμές, στην μικρή και μεγάλη περιοχή, της γραφής και της μπάλας.

Ο Τάσος Γουδέλης, μελετητής, συγγραφέας, κριτικός τέχνης, στο κείμενό του «λογοτεχνία και ποδόσφαιρο (Ελευθεροτυπία – Ιούνιος 2006) επισημαίνει: «Το ποδόσφαιρο όπως και άλλα μαζικά ήθη, άργησε να βρει μια θέση στην ελληνική θεματολογία.

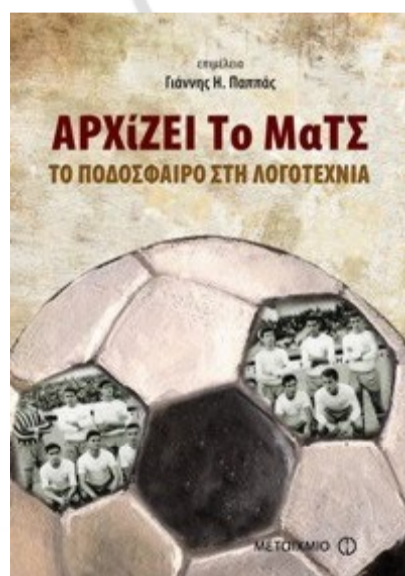
Οι συγγραφείς πριν από την ποιητική γενιά του 70 και τους σύγχρονους πεζογράφους, ελάχιστοι αναφέρονται στο συγκεκριμένο σπορ, αν και αυτό έχει να κάνει με τις πιο βαθιές συνάψεις με το νεοελληνικό ήθος» και ο χορός καλά κρατεί.

Με αφορμή την συμμετοχή και την νίκη της Ελλάδας στο euro 2004, το λόγιο περιοδικό «Το δέντρο» αφιέρωσε δύο τεύχη στο ποδόσφαιρο και στην λογοτεχνία, με τους τίτλους «Γκολ, αγαπηταί ακροαταί» και «Αυτή η ένδοξη Κυριακή».

Εκατόν εξήντα τρεις Έλληνες δημιουργοί, καταγράφονται στο βιβλίο του δημιουργού, συγγραφέα μελετητή Γιώργου Μαρκόπουλου «Εντός και εκτός έδρας», με αφορμή το ποδόσφαιρο, στιγμές, φάσεις, προεκτάσεις στην ελληνική ποίηση, από τις εκδόσεις Καστανιώτης 2006.

Μια καταγραφή από τους δημιουργούς της γενιάς του 30 μέχρι και της έκδοσης του βιβλίου. Μέσα από τις διάφορες θεματικές ενότητες του βιβλίου σκιαγραφείται πως οι διάφοροι ποιητές βλέπουν το ποδόσφαιρο, πόσο το αγαπούν, το ωραιοποιούν, στέκονται κριτικά απέναντι του, με επιφυλάξεις κλπ, όπως και κείμενα συγγραφέων για την σχέση ποίησης και ποδοσφαίρου.

Καταλήγει δε, ο ίδιος ο συγγραφέας, χωρίς να ξεχνά την ιδιότητα του με τα εξής «όσο θα παραμένει ακλόνητη, σε κάθε ηλικία η αθωότητα, πάντα θα βγαίνουν στην ζωή παίκτες, παιδιά, χορευτές και ποιητές, για να την παρηγορούν και να την ομορφαίνουν».

Χαρακτηριστικό επίσης και ένα άλλο βιβλίο από τις εκδόσεις Μεταίχμιο, του Γιάννη Παππά, (2010) όπου και εκεί υπάρχουν, συγκεντρωτικά ποιήματα και γραφές για το ποδόσφαιρο. Χαρακτηριστικές, τέλος, οι γραφές με αφορμή και από το ποδόσφαιρο (και όχι μόνον) των Λάγιου, Λιοντάκη, Βέη, Ταχτσή, Ιωάννου, Χρονά, Πατίλη, Κακλαμανάκη, Ελευθέριου, Καρούζου, Δημουλά, Πούλιου, Βαλαωρίτη, Βλαβιανού, Φωστιέρη, Κατσούρη, Χουλιαρά και άλλων σε βιβλία τους, κατά καιρούς.

Σ.Σ.: Για το παρόν κείμενο, σημαντική βοήθεια στη γραφή και την επιμέλεια του, πέραν του διαδικτύου, στάθηκαν και τα περιοδικά «Λέξη» (Απρίλιος – Μάιος 2000) και η έκδοση «Επτά Ημέρες» της εφημερίδας «Καθημερινή» (04/10/1998).

Υποσημείωση

Το παρόν κείμενο, πρωτοδημοσιεύτηκε, στην ομογ.εφημερίδα νέος κόσμος (23 Μαΐου 2021) και για την γραφή του σημαντική ήταν και η βοήθεια του αθλητικογράφου Αλεξάνδρου Κατσιφάρα.

Τα έργα του Χρήστου Νιάρου

